

Üniversite Öğrencilerinin Kan ve Organ Bağışına İlişkin Düşünceleri Opinions of University Students Regarding Blood and Organ Donation

Funda ÖZPULAT

ÖZET Amaç: Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin kan ve organ bağışına ilişkin düşüncelerinin saptanması amacıyla planlanmış tanımlayıcı türde bir araştırmadır. **Yöntem:** 30.03.2015- 05.05.2015 tarihleri arasında yürütülen araştırmaya Selçuk Üniversitesine bağlı Sağlık Yüksekokulu, Meslek Yüksekokulu, İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi öğrencileri katılmış, örneklem seçimine gidilmeden araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğrenciler ile (n=400) çalışma yürütülmüştür. Elde edilen veriler SPSS 17.0 paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin yüzdeler ve sayılar ile değerlendirilmesi yanı sıra, öğrencilerin cinsiyet ve okulları ile kan ve organ bağışına ilişkin özelliklerinin ve öğrencilerin kan ve organ bağışını isteme durumlarının karşılaştırılmasında Ki-Kare Testi kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 17 ile 25 arasında değişmektedir ve aritmetik ortalaması 20.59 ± 1.27 'dir. %72.6'lık bölümü kız öğrencilerinden oluşurken, %33.1'i Meslek Yüksekokulu öğrencisidir. **Sonuç:** Yapılan araştırma sonunda, kan bağışlama durumunun cinsiyete göre değiştiği saptanmıştır. Cinsiyet ile organ bağışlamayı isteme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ve Sağlık Yüksek Okulu öğrencilerinin büyük çoğunluğu kan bağışlamayı istemektedir. Kan ve organ bağışının önemiyle ilgili eğitim, toplantı, sempozyum, konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesi, gençlerin aktif olarak katılabileceği bağış kampanyalarının hayata geçirilmesi, üniversite gençliğinin ve toplumun kan ve organ bağışı hakkındaki duyarlılığını arttırmada etkili olabilir.

Anahtar Kelimeler; Üniversite öğrencileri, kan bağışı, organ bağışı, toplum duyarlılığı

ABSTRACT Objective: This study is a descriptive research planned with an aim of determining the opinions of university students regarding blood and organ donation. **Method:** Students of Health High School, Vocational High School, Faculty of Economics and Administrative Sciences which are extensions of Selçuk University participated in the carried on research between the dates 30.03.2015 and 05.05.2015, and the study was carried out with the students (n=400) who voluntarily accepted to participate in the research before the sample election. The acquired data were evaluated with the SPSS 17.0 package software. Besides the evaluation of the data with numbers and percentages, Chi Square Test was used in comparing the students' sexes and schools, and their characteristics regarding blood and organ donation, and the students' desire of donating blood and organs. **Findings:** The ages of the students participating in the study varied between 17 and 25 and the arithmetic average was 20.59 ± 1.27 . 72.6 % percent of the study consisted of female students and 33.1% of the students were Vocational High School students. **Conclusion:** At the end of the conducted research it was determined that the condition for blood donation changed according to sexes. There is a statistically significant relationship between sex and the desire of donating organs, and most of the Health High School Students want to donate their blood. Organizing events concerned with the importance of blood and organ donation such as educations, meetings, symposiums and conferences; and bringing donation campaigns into action in which the youth can actively participate would be effective in increasing the university youth's and society's sensitivity about blood and organ donation.

Keywords: University students, blood donation, organ donation, society sensitivity

Giriş

Kan, geçmişten günümüze sağlığın ve yaşamın temel simgesi olmuş, “kaynağı insan olan ve elde edilmesi için başka alternatifi bulunmayan eşsiz bir tedavi aracı” olarak bilinmiştir.¹ Ameliyatlar, hastalıklar, kazalar gibi nedenlerle her gün binlerce insanın kan nakline ihtiyacı olmaktadır.²

Kan bağışı “tam kan veya kan bileşenlerinden en az birinin bağışlanması işlemi” olarak tanımlanmaktadır. Kan, kan bileşenleri ve ürünlerinin temin edilmesinde karşılıksız ve gönüllü bağış yapılması esastır.³ Toplumu oluşturan bireyler hayatları boyunca farklı

Geliş Tarihi/Received: 12-12-2016 / **Kabul Tarihi/Accepted:**07-03-2017

^a Öğr. Gör. Dr. Selçuk Üniversitesi Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Konya, e-mail:funda-ozpulat@hotmail.com

zamanlarda ve çeşitli nedenlerden dolayı kendisi, ailesi veya yakın çevreleri için kan ve kan ürünlerine gerek duyabilmekte, bağışlanan kan, ciddi kazalar, ağır yaralanmalar veya ameliyat sonrası yoğun kan kaybı gibi durumlar yanı sıra; hemofili, lösemi, aplastik anemi gibi hematolojik hastalıklar, kanser tedavisi yapılan hastalar ve gebelerde de yaşam kurtarıcı olabilmektedir.^{4,5} Dünya çapında yılda 107 milyon ünite kan bağışı yapılırken neredeyse yarısı yüksek gelirli ülkelerde gerçekleşmektedir. Toplam 156 ülkenin raporlarına göre;71 ülke kan tedarikinin büyük bölümünü (%90) karşılıksız gönüllü bağışlarla karşılarken, 71 ülkenin 60'ı kan tedarikinin tamamını karşılıksız gönüllü bağışlarla sağlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde gönüllü kan bağışlarının nüfusa oranı %5'e ulaşmakta, bu oran ülkemizde ancak %3.6 civarını bulmaktadır.⁶ Tıp dünyasında yaşanan hızlı gelişmelerle birlikte yaşama ümidi kalmayan hastaların organ ve doku nakilleriyle iyileşme imkanı bulması ve artık bir çok organ ve doku naklinin tıbben mümkün olması, organ ve doku naklinin öneminin giderek artmasına sebep olmaktadır.⁷ Organ nakli "sağlam bir organın canlı vericiler ya da kadavralardan alınarak organ yetmezliği olan hastalara nakledilmesi işlemi" olarak tanımlanmakta, günümüzde kalp, akciğer, karaciğer, böbrek, pankreas, ince barsak, kemik iliği, kan, deri, kornea gibi yaşamsal önemi olan pek çok organın nakli gerçekleştirilebilmektedir.^{8,9} Organ naklinin amacı, organ yetmezliği nedeniyle yaşamının sonuna gelmiş bir hastanın hayatını kurtarmak, yaşam süresini ve kalitesini arttırmaktır. Organ nakli sayesinde organ yetmezliğine bağlı çeşitli sağlık problemleri yaşayan birçok hastanın hayatı kurtulmakta, yaşam kaliteleri artmakta ve hatta yaşam sürelerini uzatmak mümkün olabilmektedir.^{8,10}

Organ naklinin en önemli aşamalarından birisi kuşkusuz organ bağışıdır. Organ bağışı, bir kişinin yaşarken kendi iradesiyle tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesidir.¹¹ Yaşanan tüm gelişmelere rağmen halen çok az insan organ-doku bağışında bulunmaktadır. Bu da organ-doku nakli bekleyen insanların sayısının artmasına, ihtiyaç duyulan organ ve doku bulunmadığı takdirde hastaların ölmesine neden olmaktadır.¹² Ülkemizde 70 bin diyaliz hastası bulunmakta,

böbrek nakli bekleyen hastaların yalnızca %12.5'ine nakil yapılabilmektedir. Halen 20 bini böbrek hastası olmak üzere 22 bin hasta nakil için organ beklemektedir. Her 4 hastadan sadece birinin organları bağışlanırken, diğer 3 hastanın organları kullanılmamaktadır. Örneğin İspanyada, milyon nüfus başına yılda 30 beyin ölümlü hastanın organları bağışlanmakta, ülkemizde ise, milyon başına yaklaşık 4 beyin ölümlü hastanın organlarının bağışlandığı görülmektedir.¹³

Kan ve organ bağışının istenen düzeyde olmaması yanı sıra, ihtiyacı ve bağış durumunu ortaya koyan verilerin tam ve doğru olarak toplanmasında da sorunlar yaşanabilmektedir. Aynı zamanda, toplumu oluşturan bireylerin, özellikle bugün ve gelecekte bağışların büyük bölümünü karşılayabileceği düşünülen üniversite öğrencilerinin görüş ve düşüncelerinin saptanması önemlidir. Ancak, bu yaş grubunun kan ve organ bağışına ilişkin düşüncelerini saptamaya yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir.

Materyal ve Metod

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin kan ve organ bağışına ilişkin düşüncelerini saptamak amacıyla planlanmış tanımlayıcı türde bir araştırmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışma 30.03.2015-05.05.2015 tarihleri arasında yürütülen araştırmaya Selçuk Üniversitesine bağlı Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu, Meslek Yüksekokulu, İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi öğrencileri katılmış, örneklem seçimine gidilmeden araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğrenciler ile (n=400) çalışma yürütülmüştür. Çalışmaya başlamadan önce okul yönetimlerinden alınan yazılı izinler yanı sıra, öğrencilerin sözel onamlarının alınmasına dikkat edilmiştir. Araştırma sürecine ise, 06.05.2015 tarihinde meslek yüksekokulundan 20 öğrenciye ön uygulama yapılması ve uygulama sonrasında gerekli düzeltmeler yapılarak formun asıl uygulama için hazır hale getirilmesi ile başlanmıştır. Uygulama sırasında, öğrencilerin ders saatleri dikkate alınarak ve araştırma hakkında bilgi verilerek her sınıfa ayrı olacak şekilde soru formları dağıtılmış, cevaplamaları için 10-15 dakika süre verilerek soru formları tekrar toplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan anket formu 2 bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde, öğrencilerin okulunu, yaşını, sınıfını, cinsiyetini, anne ve babasının öğrenim durumunu ve ailesinin gelir durumunu sorgulamaya yönelik 7 soru yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise, aile bireylerinin kan ve organ bağışına ilişkin özellikleri, öğrencilerin kan grupları, kan ve organ bağışında bulunma ve bağış yapmayı isteme durumları gibi özelliklerini saptamaya yönelik 10 soru bulunmaktadır.

Verilerin Değerlendirilmesi

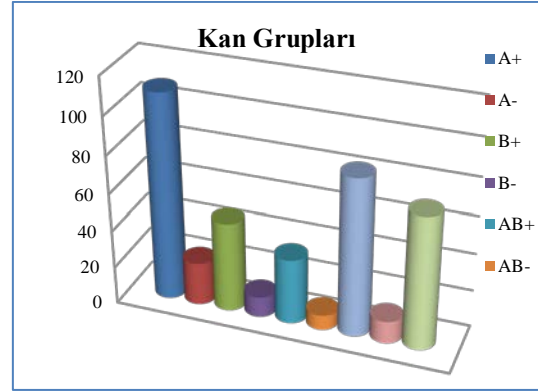
Elde edilen veriler SPSS 17.0 (Statistical Package for Social Sciences for Windows) paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin yüzdeler ve sayılarla değerlendirilmesi yanı sıra, öğrencilerin cinsiyet ve okulları ile kan ve organ bağışına ilişkin özelliklerinin ve öğrencilerin kan ve organ bağışını isteme durumlarının karşılaştırılmasında Ki-Kare Testi kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 17 ile 25 arasında değişmektedir ve aritmetik ortalamasının 20.59 ± 1.27 olduğu görülmektedir. %72.6'lık bölümü kız öğrencilerinden oluşurken, %32.3'ünü Sağlık Yüksekokulu, %33.1'ini Meslek Yüksekokulu, %34.6'sını İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. %42.8'i 2. Sınıf, %35.8'i 1.sınıf öğrencisidir. Yarısından fazlası (%57) gelirini giderine denk olarak belirtirken, %31.6'sının geliri giderinden azdır. %61.7'sinin annesi, %36.3'ünün babası ilkökul ve altı mezuniyete sahiptir ve birbirine yakın yüzdeler ile %25.6'sının babasının ortaokul, %22.9'unun babasının lise mezunu olduğu görülmektedir.

Şekil 1'de öğrencilerin kan gruplarının dağılımı yer almaktadır. Öğrencilerin %27.4'i kan grubunu A+, %20.9'u O+, %11.9'u B+, %8.7'si AB+ olarak belirtilirken, %17.7'si kan grubunu bilmemektedir.

Şekil 2'de ailelerin kan ve organ ihtiyacına ilişkin özellikleri yer almaktadır. Öğrencilerin %32'lik bölümü, daha önce aile bireylerinin kan ihtiyacının olduğunu belirtirken, sadece %8'lik bölümünde aile bireylerinin organ ihtiyacı bulunduğunu saptanmıştır.

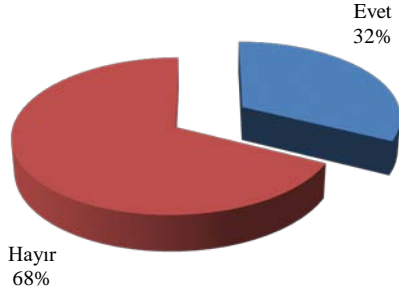
Şekil 1. Öğrencilerin Kan Gruplarının Dağılımı

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

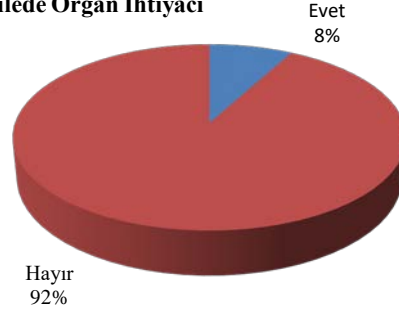
	Min-Max	Ort±SS
Yaş	17-25	20.59±1.27
Cinsiyet		
Kız	292	72.6
Erkek	110	27.4
Okul		
SYO*	130	32.3
MYO**	133	33.1
İBF	139	34.6
Sınıf		
1.sınıf	144	35.8
2.sınıf	172	42.8
3.sınıf	71	17.7
4.sınıf	15	3.7
Gelir Durumu		
Gelir Giderden Fazla	46	11.4
Gelir Gidere Denk	229	57.0
Gelir Giderden Az	127	31.6
Annesinin Öğrenim Durumu		
İlkokul ve Altı	248	61.7
Ortaokul	83	20.6
Lise	60	14.9
Lisans ve üstü	11	2.8
Babasının Öğrenim Durumu		
İlkokul ve Altı	146	36.3
Ortaokul	103	25.6
Lise	92	22.9
Lisans ve üstü	61	15.2
Toplam	402	100.0

*Sağlık yüksekokulu **Meslek yüksekokulu

Ailede Kan İhtiyacı

Ailede Organ İhtiyacı

Şekil 2. Ailelerin Kan ve Organ İhtiyacına İlişkin Özellikleri

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetleriyle Kan ve Organ Bağışına İlişkin Özelliklerinin Karşılaştırması

	Kız		Erkek		Toplam		X ²	p
	n	%	n	%	n	%		
Kan Bağışını İsteme Durumu								
Evet	197	67.5	64	58.2	261	64.9	4.671	.097
Hayır	56	19.2	32	29.1	88	21.9		
Kararsızım	39	13.3	14	12.7	53	13.2		
Kan Bağışı Yapma Durumu								
Evet	43	14.7	38	34.5	81	20.1	19.507	.000*
Hayır	249	85.3	72	65.5	321	79.9		
Kan Bağışı Sayısı								
1	23	53.5	21	55.3	44	54.3		
2	15	34.9	12	31.6	27	33.3		
3	2	4.6	3	7.9	5	6.2		
4	3	7.0	2	5.2	5	6.2		
Kan Bağışı Yapılan Kurum								
Kızılay	39	90.7	29	76.3	68	84.0		
Devlet Hastanesi	2	4.7	6	15.8	8	9.9		
Üniversite Hastanesi	1	2.3	3	7.9	4	4.9		
Diğer	1	2.3	-	-	1	1.2		
Toplam	43	100.0	38	100.0	81	100.0		
Organ Bağışını İsteme Durumu								
Evet	134	45.9	30	27.3	164	40.8	13.299	.001
Hayır	81	27.7	48	43.6	129	32.1		
Kararsızım	77	26.4	32	29.1	109	27.1		
Organ Bağışı Yapma Durumu								
Evet	2	.7	-	-	2	.5		
Hayır	290	99.3	110	100.0	400	99.5		
Toplam	292	100.0	110	100.0	402	100.0		
Bağış Yapılan Organ								
Böbrek	1	50.0	-	-	1	50.0		
Kemik İliği	1	50.0	-	-	1	50.0		
Toplam	2	100.0	-	-	2	100.0		

*Fisher's Exact Test uygulanmıştır.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, katılımcıların %64.9'u kan bağışlamayı istemektedir. Kız öğrencilerin %14.7'i daha önce kan bağışı yaptığını belirtirken, erkek öğrencilerin %34.5'inin daha önce kan

bağışında bulunduğu belirlenmiştir. Birbirine yakın yüzdeler ile kız öğrencilerin %53.5'i, erkek öğrencilerin %55.3'ü bir defa kan bağışında bulunmuş, 4 defa kan bağışlayan 3 kız ve 2 erkek

öğrenci olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %84'ü Kızılay'a kan bağıışı yaptığını belirtirken, %9.9'luk bölümü devlet hastanesine kan bağıışlamıştır. Öğrencilerin %40.8'i organlarını bağıışlamayı istemektedir. Erkek öğrencilerin %27.3'ü organ bağıışında bulunmayı istemekte, bu oran kız öğrencilerde %45.9'a yükselmektedir.

Tablo 3'de SYO öğrencilerinin %75.4'ü kan bağıışlamayı istediğini belirtirken, daha düşük oranlarla MYO öğrencilerin %66.9'unun, İİBF öğrencilerinin %53.2'sinin kan bağıışlamayı istedikleri saptanmıştır. Birbirine yakın yüzdelerle SYO öğrencilerinin %21.5'i, İİBF öğrencilerinin %21.6'sı daha önce kan bağıışında bulunmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin Okulları İle Kan ve Organ Bağıışına İlişkin Özelliklerinin Karşılaştırması

	SYO		MYO		İİBF		Toplam		X ²	p
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Kan Bağıışını İsteme Durumu										
Evet	98	75.4	89	66.9	74	53.2	261	64.9	18.232	.001
Hayır	15	11.5	30	22.6	43	30.9	88	21.9		
Kararsızım	17	13.1	14	10.5	22	15.9	53	13.2		
Kan Bağıışı Yapma Durumu										
Evet	28	21.5	23	17.3	30	21.6	81	20.1	1.008	.604
Hayır	102	78.5	110	82.7	109	78.4	321	79.9		
Toplam	130	100.0	133	100.0	139	100.0	402	100.0		
Kan Bağıışı Sayısı										
1	14	50.0	11	47.8	19	63.3	44	54.3		
2	9	32.1	9	39.1	9	30.0	27	33.3		
3	1	3.6	2	8.7	2	6.7	5	6.2		
4	4	14.3	1	4.4	-	-	5	6.2		
Kan Bağıışı Yapılan Kurum										
Kızılay	23	82.1	19	82.6	26	86.7	68	84.0		
Devlet Hastanesi	2	7.2	2	8.8	4	13.3	8	9.9		
Üniversite Hastanesi	3	10.7	1	4.3	-	-	4	4.9		
Diğer	-	-	1	4.3	-	-	1	1.2		
Toplam	28	100.0	23	100.0	30	100.0	81	100.0		
Organ Bağıışını İsteme Durumu										
Evet	58	44.6	60	45.1	46	33.1	164	40.8	16.432	.002
Hayır	27	20.8	45	33.8	57	41.0	129	32.1		
Kararsızım	45	34.6	28	21.1	36	25.9	109	27.1		
Organ Bağıışı Yapma Durumu										
Evet	-	-	2	1.5	-	-	2	.5		
Hayır	130	100.0	131	98.5	139	100.0	400	99.5		
Toplam	130	100.0	133	100.0	139	100.0	402	100.0		
Bağıış Yapılan Organ										
Böbrek	-	-	1	50.0	-	-	1	50.0		
Kemik İliği	-	-	1	50.0	-	-	1	50.0		
Toplam	-	-	2	100.0	-	-	2	100.0		

*Fisher's Exact Test uygulanmıştır.

Tablo 4. Öğrencilerin Kan ve Organ Bağıışını İsteme Durumlarının Karşılaştırılması

	Kan Bağıışlamayı İsteme				Organ Bağıışını İsteme				X ²	p
	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam			
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Evet	138	84.1	53	41.1	70	64.2	261	64.9	85.774	.000
Hayır	16	9.8	59	45.7	13	11.9	88	21.9		
Kararsızım	10	6.1	17	13.2	26	23.9	53	13.2		
Toplam	164	100.0	129	100.0	109	100.0	402	100.0		

Her üç okulda da en çok kan verilen kurum Kızılay'dır (SYO: 82.1, MYO: 82.6, İİBF: 86.7). Birbirine yakın yüzdelerle, MYO öğrencilerinin %45.1, SYO öğrencilerinin %44.6'sı organ bağışı yapmak istediğini belirtmiştir. Organ bağışında bulunduğunu belirten iki öğrenci de MYO öğrencisi iken, bağışlanan organların böbrek ve kemik iliği olduğu görülmüştür. Tablo 4'de öğrencilerin kan ve organ bağışını isteme durumlarının karşılaştırılması yer almaktadır. Kan bağışlamayı istediğini belirten öğrencilerin %84.1'i organlarını da bağışlamayı isterken, kan bağışı yapmak istemediklerini belirten öğrencilerin %45.7'sinin organ bağışında isteksiz olduğu, %11.9'lük bölümünün kararsızım cevabı verdiği, sadece %9.8'inin organlarını bağışlamayı düşündüğü görülmüştür.

Tartışma

Araştırma sonucunda, öğrencilerin %32'lik bölümü, daha önce aile bireylerinin kan ihtiyacı olduğunu belirtirken, sadece %8'lik bölümünde aile bireylerinin organ ihtiyacı bulunduğu, büyük çoğunluğunun organ nakline ihtiyaç duymadığı saptanmıştır. Bourne ve arkadaşlarının 200 katılımcıyla yürüttükleri (2013) çalışmada, her 10 öğrenciden ikisinin geçmişte kan verdiği, geçmişte kan bağışında bulunanların çoğunluğunun aile bireylerinden birisinin hastalığı dolayısı ile bağışta bulunduğu (%86) belirlenmiştir.¹⁴ Schaeffner ve arkadaşları 1136 katılımcıyla yaptıkları (2004) çalışmada, tıp öğrencisi ve hekimlerin ancak %8'inin aile bireylerinin organlarını bağışlama konusunda kendilerini hazırlıklı hissettiklerini ortaya koymuştur.¹⁵ Tüney'in Kızılay Kan Merkezine kan bağışı için başvuran 800 bireyle yaptığı (2011) çalışmanın sonucunda ise, kan bağışında bulunan bireylerin %93.8'inin yakın akrabalarına organ bağışında bulunmadığı saptanmıştır.¹⁶

Yapılan bu çalışmada kız öğrencilerin %67.5'i kan bağışlamak istediklerini belirtirken, %13.3'lük bölümü kararsızdır. Erkek öğrencilerin %58.2'si kan bağışlamayı istemekte, %21.9'unun ise bu soruya hayır cevabı verdiği görülmektedir. Kız öğrencilerin %14.7'i daha önce kan bağışında bulunmuş, erkek öğrencilerin ise daha yüksek bir oranla (%34.5) daha önce kan bağışında bulunduğu belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, cinsiyet ile kan bağışlamayı isteme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir

ilişki bulunmazken ($p>0.05$), kan bağışında bulunma durumunun cinsiyete göre değiştiği saptanmıştır ($p<0.05$). Erkek öğrencilerin %27.3'ü organ bağışında bulunmayı istemekte, bu oranın kız öğrencilerde %45.9'a yükseldiği görülmektedir. Organ bağışında bulunduğunu belirten 2 kişiyi kız öğrenciler oluştururken, cinsiyet ile organ bağışlamayı isteme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Kızılay Kan Hizmetleri'nin 2011 yılı verilerine göre, kan bağışında bulunan bireylerin %94'ü erkek, %6'sı kadın¹⁷, Hindistan'da Uma ve arkadaşları tarafından yapılan (2013) bir çalışmada, kan bağışında bulunanların %93'ü erkek, %7'si kadındır.¹⁸ Şihbaraklıoğlu'nun (2014) çalışmasının sonucunda ise, kan bağışı ile cinsiyetin istatistiksel olarak birbirine bağımlı olduğu, erkeklerin %79.4'lük bölümünün kan bağışı yaptığı, kadınların %60.9'unun ise bağışta bulunmadığı ortaya konmuştur.¹⁹ İncelenen çalışmalarda yaptığımız çalışma ile benzerlik göstermekte, erkeklerin daha fazla kan bağışında bulunduğu görülmektedir. Yine erkek katılımcıların daha fazla kan bağışında bulunduğunu¹⁴, organ bağışı ve nakliyle ilgili olumlu tutuma sahip olduklarını²⁰, daha fazla oranlarla organ bağışında bulduklarını²¹ ortaya koyan çalışmalar olduğu gibi, kızların erkeklerden daha fazla oranlarda bağış yapmayı düşündüklerini²²⁻²⁴ ya da katılımcıların cinsiyetleri ile organ bağışına karşı tutumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını²⁵⁻²⁶ gösteren araştırmalarda bulunmaktadır.

Yapılan çalışma sonucunda, SYO öğrencilerinin %75.4'ü kan bağışlamayı istediğini belirtirken, MYO öğrencileri ile İİBF öğrencilerinin daha düşük oranlarla (%66.9; %53.2) kan bağışlamayı istedikleri görülmüştür. Okullara göre kan bağışlamayı isteme durumu değişirken ($p<0.05$), kan bağışı yapma durumu bakımından okullar arasında fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Birbirine yakın yüzdelerle, MYO öğrencilerinin %45.1, SYO öğrencilerinin %44.6'sı organ bağışı yapmak istediğini belirtmiş, İİBF öğrencilerinin daha düşük oranla (%33.1) organ bağışı yapmak istediği ve organ bağışında bulunma isteğinin okullara göre değiştiği saptanmıştır ($p<0.05$). Singh ve arkadaşlarının tıp ve hemşirelik öğrencisi 400 katılımcı ile yaptıkları (2015) çalışmada, öğrencilerin kan bağışı farkındalığının bulunduğu, ancak büyük çoğunluğunun (%71.5) kan bağışı

yapmadığı belirtilmiştir.²⁷ Kaya ve arkadaşlarının biyoloji, hemşirelik ve sınıf öğretmenliği bölümlerinden 480 öğrenciyle yürüttüğü (2007) çalışma sonucunda ise, düzenli ve ara sıra kan verdiğini belirten öğrencilerde biyoloji bölümünün daha yüksek oranda olduğu, hiç kan vermeyenlerde sınıf öğretmenliği öğrencilerinin daha fazla bulunduğu saptanmış, ancak öğrencilerin kan bağışlama durumları ile bölümleri arasında ilişki bulunmamıştır.²⁸ Yazıcı ve arkadaşlarının 352 hemşirelik öğrencisiyle yaptığı (2015) çalışmada, öğrencilerin yarısının organlarını bağışlamayı düşündüğü, ancak organ bağıışı istediğinde ne yapması gerektiğini bilmeyenlerin oranının %30.1 olduğu saptanmıştır.²² Çelebi ve arkadaşları sağlık grubu (n=146) ve sağlık grubu olmayan (n=155) katılımcılarla yürüttükleri çalışmada, organ bağışlama oranlarının sağlık grubunda %4.1, sağlık grubu olmayanlarda %3.2 olarak belirlenmiştir.²⁹ Yaptığımız çalışmaya benzer olarak sağlık alanında öğrenim gören ya da çalışan bireylerde bağış bilinç ve farkındalığının daha yüksek okuduğunu ortaya koyan birçok çalışma^{8,30-34} bulunmaktadır.

Yapılan çalışmada, kan bağışlamayı istediğini belirten öğrencilerin %84.1'i organlarını bağışlamayı isterken, kan bağıışı yapmayı istemediklerini belirten öğrencilerin %45.7'sinin organ bağıışında isteksiz olduğu, %11.9'lük bölümünün kararsızım cevabı verdiği, kan bağıışında bulunmayı istediğini belirten kişilerin organlarını bağışlamayada olumlu baktığı saptanmıştır (<0.05). Tüney'in Kızılay Kan Merkezi'ne kan bağıışı için başvuran 800 bireyle yaptığı (2011) çalışmada, bireylerin %78.4'ünün hayat kurtarmak için kan bağıışında buldukları, kan bağıışında bulunan bireylerin %37.5'inin organlarını bağışlamayı düşündükleri belirlenmiştir. Aynı çalışmada organlarını bağışlamayı düşünenlerle düşünmeyenler arasında organ bağıışı bilgi puanları açısından istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı fark bulunmuştur.¹⁶ Yaşar ve arkadaşlarının sağlık meslek yüksekokulu son sınıf öğrencisi 86 katılımcıyla yaptıkları (2011) çalışma sonucunda ise, organ bağıışında bulunmak isteyenlerin tamamı, organ bağıışına karşı olanların %88.9'u ve organlarını bağışlama konusunda kararsız olanların neredeyse tamamı (%95.7) kan bağıışında bulduklarını ve/veya bulunmak istediklerini belirtmişlerdir.³⁴ Yaptığımız çalışmaya benzer olarak incelenen

çalışmalarda da kan bağışlama ya da bağış yapmayı isteme durumunun organ bağıışına yönelik bilgi, tutum ve düşünceleri etkilediği görülmüştür.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırmanın sonucunda, kan bağışlama durumunun cinsiyete göre değiştiği, cinsiyet ile organ bağışlamayı isteme durumu arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. SYO öğrencilerinin büyük çoğunluğu kan bağışlamayı istediğini belirtmiş, MYO öğrencileri ile İİBF öğrencilerinin daha düşük oranlarla kan bağışlamayı istedikleri görülmüştür. Okullara göre kan bağışlamayı isteme durumu değişirken, kan bağıışı yapmaları bakımından okullar arasında fark saptanmamıştır. Aynı zamanda, kan bağıışında bulunmayı istediğini belirten kişilerin organlarını bağışlamayada olumlu baktığı görülmüştür.

Üniversite gençliği bilinç ve farkındalık olarak toplumun geneline göre beklentilerin daha yüksek olduğu bir grubu oluşturmaktadır. Gençlerin kazanacağı olumlu davranışlar kendi sağlıklarını etkileyebileceği gibi, toplumun sağlık düzeyinin artmasında katkıda bulunacaktır. Üniversite öğrencilerini hedef alan kan ve organ bağıışının önemiyle ilgili eğitim, toplantı, sempozyum, konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesi, gençlerin aktif olarak katılabileceği ve görev alabilecekleri bağış kampanyalarının hayata geçirilmesi, bu faaliyetleri sağlayabilmek için bölgesel ve yerel girişimlerde bulunulması, kan ve organ bağıışı hakkında üniversite gençliğinin, daha geniş kapsamda toplumun, bağış hakkındaki duyarlılığını arttırmada etkili olabilir.

Kaynaklar

1. Hablemitoğlu Ş, Özkan Y, Yıldırım F. Bir fedakâkarlık örneği olarak "kan bağıışı" ["Blood donation" as an example of altruism]. Aile ve Toplum [Family and Society] 2010; 11(5): 67-78.
2. Randa AC, Cömert A, Adıgüzel B, Balıkcıoğlu C, Örnekol C, Bayındır P, Bakal İS. Türk kızılaiya orta anadolu bölgesi kan ürünleri tedarik zinciri yönetimi projesi [Turkish red crescent society central anatolia region blood products supply chain management project]. Endüstri Mühendisliği Dergisi [Journal of Industrial Engineering] 2011; 22(3): 22-70.
3. T.C. Sağlık Bakanlığı. Türkiye'de kan tedarik sisteminin güçlendirilmesi teknik destek projesi

[Strengthening the blood supply system in Turkey is a technical support project]. Aralık. 2013. Available from: <http://www.shgm.saglik.gov.tr/dosya/188069/h/ulusal-kan-ve-kan-bilesenleri-rehberi-kan-bagisi-bolumu-.pdf>.

4. Solaz N. Ülkemiz ulusal kan politikası ve donör kazanım stratejisi [Our country is the national blood policy and donor acquisition strategy]. Kan bankacılığı ve transfüzyon kurs kitabı. İstanbul: Şan Ofset, 2004. p.118-21.

5. Marantidou O, Loukopoulou L, Zervou E, Martini G, Eglezou B, Fountouli P, Dimexonus P, Parara M, Gavalaki M, Maniatis B. Factors that motivate and hinder blood donation in Greece. *Transfus Med* 2007; 17(6): 443-450.

6. Türk Kızılayı. Dünyada ve Türkiye’de kan bankacılığı [Blood banking in the World and in Turkey]. Available from: <http://www.kanver.org/sayfa/e-kutuphane/dunyada-ve-turkiye-de-kan-bankaciligi/43>.

7. Koçak Süren Ö. Organ ve doku naklinin yasal ve etik açıdan incelenmesi [Legal and ethical examination of organ and tissue transplantation]. Available from: portal.ubap.org.tr/App_Theme/s/Dergi/2007-73-374.pdf.

8. Sungur MA, Mayda AS. Düzce üniversitesi tıp fakültesi dönem I ve dönem VI öğrencilerinin organ bağışısı konusunda bilgi ve tutumları [Knowledge and attitudes of term I and term VI students of duzce university school of medicine towards organ donation]. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi [Düzce University Health Sciences Institute Journal]* 2014; 4(2): 15-20.

9. Aksoy Ş. Kadavradan organ bağışısını artırmaya yönelik bir öneri [A proposal to increase organ donation from cadavers]. *T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi [T Klin J Med Ethics, Law and History]* 2003; 11: 189-194.

10. Özdağ N. Organ nakli ve bağışısına toplumun bakışı [The view of the public towards organ transplantation and donation]. *C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi [C.Ü Journal of Nursing School]* 2001; 5(2): 46-55.

11. Özer N, Sarıtaş S, Karaman Özlü Z. Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışısı konusundaki bilgi ve düşüncelerinin incelenmesi [Knowledge and thoughts of nursing students about organ donation and transplantation]. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*

[*Anatolian Journal of Nursing and Health Sciences*] 2010; 13(2): 1-11.

12. Çetin G, Harman Ö. Lise öğrencilerinin organ nakli ve organ bağışısı konusundaki bilgi ve tutumları [High school students' knowledge and attitudes of organ transplantation and organ donation]. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi [Journal of Research in Education and Teaching]* 2012; 1(2): 172-177.

13. Yılmaz Z. Organ nakli [Organ transplantation]. T.C. Erciyes Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi. Yayın No: 26. Available from: http://hastaneler.erciyes.edu.tr/Content/files/pdf/yayin/26_yayin_organnakli.pdf.

14. Bourne PA, Richards S, Holder-Nevins D. Knowledge, attitude, practices and readiness among university science students toward non-remunerated blood donation in a middle-income developing country. *TAF Prev Med Bull* 2013; 12(5): 529-538.

15. Schaeffner ES, Windisch W, Freidel K, Breitenfeldt K, Winkelmayr WC. Knowledge and attitude regarding organ donation among medical students and physicians. *Transplantation* 2004; 77: 1714–1718.

16. Tüney B. Kan bağışısında bulunan bireylerin organ bağışısına ilişkin bilgi ve düşünceleri [Blood donors' knowledge and opinions about organ donation][Yüksek Lisans Tezi]. T.C. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü [Institute of Medical Sciences, Mersin University], Mersin, Türkiye, 2011.

17. Türk Kızılayı. Kan hizmetleri genel müdürlüğü faaliyet kitabı [General directorate of blood services activity book]. Ankara, 2011. p.1-105.

18. Uma S, Arun R, Arumugam P. The knowledge, attitude and practice towards blood donation among voluntary blood donors Chennai. *India* 2013; 7(6): 1043- 1046.

19. Şıhbaraklıoğlu H. Kayseri ilinde toplumun kan bağışısına karşı tutum ve davranışları [Community attitudes and behaviors towards blood donation in Kayseri][Yüksek Lisans Tezi]. T.C. Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü [Institute of Medical Sciences, Okan University], İstanbul, Türkiye, 2014.

20. Tarhan M, Dalar L, Yıldırımoğlu H, Sayar A, Altın S. Hasta yakınlarının organ bağışısı ve nakli ile ilgili tutumları ve sosyal profilleri arasındaki ilişki [The relationship between the attitudes of patients' relatives towards organ donation and

transplantation and their social profiles]. *Bakırköy Tıp Dergisi [Medical Journal of Bakırköy]* 2013; 9: 152-158.

21. Doğan P. Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki bilgi tutum ve davranışları [Afyon Kocatepe University students' information attitudes and behaviors related to organ donation][Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü [Institute of Medical Sciences, Afyon Kocatepe University], Afyon, Türkiye, 2009.

22. Yazıcı SÖ, Kavak HO, Kaya E, Tekin A, Kalaycı I. Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağıışı konusunda bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi [Nursing students' knowledge and opinions about organ transplantation and donation]. *MAKÜ Sag. Bil. Enst. Derg [MAKÜ Health Science Institute Journal]* 2015; 3(2): 66-76.

23. Özmen D, Çetinkaya AÇ, Sarızeybek B, Zeybek A. Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağıışına ilişkin bilgi ve görüşleri [Knowledge and views of students of the Celal Bayar University Manisa School of Health towards organ donation]. *Türkiye Klinikleri [J Med Sci]* 2008; 28: 311-318.

24. Chen JX, Zhang TM, Lim FL, Wu HC, Lei TF, Yeong PK, Xia SJ. Current knowledge and attitudes about organ donation and transplantation among Chinese university students. *Transplantation Proceedings* 2006; 38: 2761-2765.

25. Baykan Z, Naçar M, Yamanel R, Uzun AÖ, Dağlıtuncezdi Ş, Davran H, Murt G. Tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin organ-doku nakli konusundaki bilgi, tutum ve davranışları [Knowledge and attitudes among first year medical students about organ donation]. *Ulusal Cerrahi Dergisi [National Surgical Journal]* 2009; 25(4): 137-141.

26. Kaya E Sezek F, Akman Z, Erbil B, Aslan B, Özgen R, Keleş Ö. Üniversite öğrencilerinin cinsiyetinin organ nakli ve bağıışı hakkında görüşlerine etkisi [The effect of gender on the opinion of the university students about organ transplantation and donation]. *Ekev Akademi Dergisi [Ekev Academy Journal]* 2015; 19(62): 307-319.

27. Singh S, Chandrappa M, Venkatesha M, Anil NS. Blood donation awareness and beliefs among medical and nursing students. *International Journal of Medical Science and Public Health* 2015; 4(10): 1338-1342.

28. Kaya E, Sezek F, Doğan S. Üniversite öğrencilerinin kan bağıışına karşı tutumları ve kan bağıışında alan bilgilerinin etkisinin incelenmesi [University students' attitudes towards blood donation and examination of the effect of field information on blood donation]. *Çankaya Üniversitesi Sanat ve Bilim Dergisi [Cankaya University Journal of Arts and Sciences]* 2007; 7: 97-114.

29. Çelebi F, Balık AA, Yılmaz İ, Polat KY. Doğu anadolu bölgesi insanı organ bağıışına nasıl bakıyor? [What the people think about organ donation in east Anatolia?]. *T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi [T Klin J Med Ethics, Law and History]* 2002; 10: 34-38.

30. Bostancı Daştan N, Daştan M, Kıranşal N. Practices and attitudes towards blood donation in health high school students. *International Journal of Human Sciences* 2013; 10(1): 293-306.

31. Mortazavi Y, Mahmoodizadeh F. Evaluation of the awareness of students in zanjan universities about blood donation eligibility criteria. *SJIBTO* 2008; 5(3): 195-202.

32. Sabu KM, Remya A, Binu VS, Vivek R. Knowledge, attitude and practice on blood donation among health science students in a university campus, South India. *Online J Health Allied Scs* 2011; 10(2): 1-3.

33. Nwogoh B, Aigberadion U, Nwannadi A. I. Knowledge, attitude, and practice of voluntary blood donation among healthcare workers at the university of benin teaching hospital, Benin City, Nigeria. *Journal of Blood Transfusion* 2013; (2013): 1-6. Available from: <http://dx.doi.org/10.1155/2013/797830>.

34. Yaşar KK, Pehlivanoglu F, Işık ME, Çiçek G, Gürsoy S, Şimşek M, Sandıkçı S, Özkan H, Şengöz G. Ne kadar farkındayız? Kan bağıışı konusunda doktor anketi [How aware are we? A survey among doctors on blood donation]. *Haseki Tıp Bülteni [Med Bull Haseki]* 2011; 49: 56-61.